

**Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Katowicach**

Katowice, dnia 14 lutego 2011 r.

**Zarząd
Południowego Koncernu
Węglowego SA
w Jaworznie**

LKA-4101-24-03/2010/P/10/135

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

Na podstawie art. 2 ust. 3 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli¹, Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach przeprowadziła kontrolę w Południowym Koncernie Węglowym SA w Jaworznie² w zakresie gromadzenia i wykorzystania w latach 2000-2010 środków przeznaczonych na likwidację kopalń i zakładów górniczych wchodzących w skład Spółki³.

W związku z kontrolą, której wyniki przedstawione zostały w protokole kontroli, podpisanym w dniu 23 listopada 2010 r., Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 60 ustawy o NIK, przekazuje Zarządowi niniejsze wystąpienie pokontrolne.

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie, pomimo stwierdzonych nieprawidłowości, działalność Spółki w zakresie spraw objętych kontrolą.

Powyższą ocenę uzasadniają następujące ustalenia i oceny cząstkowe:

¹ Dz. U. z 2007 r. Nr 231, poz. 1701 ze zm., zwanej dalej „ustawą o NIK”.

² Zwanym dalej „Spółką” lub „PKW SA”.

³ PKW SA prowadzi działalność wydobywczą od 1.07.2005 r., kiedy to w wyniku inkorporacji przejęła spółkę Zakład Górniczo-Energetyczny „Janina” Sp. z o.o. oraz spółkę Zakład Górniczo-Energetyczny „Sobieski-Jaworzno III” Sp. z o.o. Pierwsza z nich powstała na bazie Kopalni Węgla Kamiennego „Janina”, która została wniesiona do spółki aportem przez Kompanię Węglową SA i rozpoczęła działalność wydobywczą z dniem 1.04.2004 r. Druga z ww. spółek rozpoczęła działalność wydobywczą 1.02.1998 r. i powstała na bazie Kopalni Węgla Kamiennego „Jaworzno”, która wniesiona została do spółki aportem przez Nadwiślańską Spółkę Węglową SA.

1. NIK pozytywnie ocenia stosowanie przez Spółkę zasad określonych w ustawie z dnia 4 lutego 1994 r. Prawo geologiczne i górnicze⁴ dotyczących naliczania odpisu na fundusz likwidacji zakładu górniczego⁵.

W PKW SA powołano komisję, która w sposób jednoznaczny ustalała wykaz środków trwałych, bezpośrednio związanych z działalnością zakładów górniczych Spółki⁶, których amortyzacja stanowiła podstawę ustalenia odpisu na fundusz, co umożliwiało wyodrębnienie spośród składników majątku Spółki środków trwałych bezpośrednio związanych z działalnością górniczą.

Zarząd Spółki ustalił 3 % stawkę odpisu na FLZG, uwzględniającą wyniki opracowań sporządzonych na zlecenie Spółki przez Instytut Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią Polskiej Akademii Nauk⁷ i pozwalającą na zgromadzenie wystarczających środków na przeprowadzenie likwidacji zakładów górniczych po założonym okresie ich funkcjonowania⁸.

Środki na przyszłą likwidację zakładów górniczych Spółki odprowadzono terminowo na rachunek bankowy utworzony dla funduszu, a przekazane kwoty każdorazowo odpowiadały wartości odpisów na ten cel naliczonych za poszczególne lata. Dotyczy to zarówno okresu funkcjonowania PKW SA, jak i okresu przed 1 lipca 2005 r., kiedy to za gromadzenie środków na likwidację zakładów górniczych Spółki odpowiadały zarządy inkorporowanych spółek - ZGE „Janina” Sp. z o.o.⁹ i ZGE „Sobieski-Jaworzno III” Sp. z o.o.¹⁰. Krytycznie należy ocenić jednak fakt, że od momentu utworzenia spółki PKW SA dla obsługi środków obu funduszy likwidacji zakładów górniczych należących do spółki wykorzystywano wspólny rachunek bankowy. W ocenie NIK, istniejące przepisy prawa nie pozwalają na stosowanie tego typu rozwiązania, gdyż fundusz, o którym mowa w art. 26 c Pgg, tworzony jest przez przedsiębiorcę górniczego dla konkretnego zakładu górniczego. Wskazuje na to, zarówno treść ust. 1 ww. przepisu¹¹, jak i ust. 4, 5, 6 i 8, których pełna realizacja możliwa jest jedynie przy przyjęciu założenia, że przedsiębiorca tworzy fundusz likwidacji dla każdego z zakładów górniczych odrębnie.

⁴ Dz. U. z 2005 r. Nr 228, poz. 1947 ze zm., zwana dalej „Pgg”

⁵ Zwany dalej „FLZG”

⁶ W okresie objętym kontrolą w skład Spółki wchodził Zakład Górniczy „Janina” i Zakład Górniczy „Sobieski”.

⁷ Opracowanie wykonano w 2006 r., aktualizowane w roku 2009.

⁸ ZG Sobieski – do 2064 r., ZG Janina do 2083 r.

⁹ Zwana dalej „ZGE Janina”

¹⁰ Zwana dalej „ZGE Sobieski-Jaworzno III”

¹¹ Obowiązek tworzenia funduszu uzależniony jest od uzyskania koncesji na działalność o której mowa w art. 15 ust. 1 pkt 2 i 3, a ta przyznawana jest na prowadzenie działalności konkretnego zakładu górniczego, a nie działalność górniczą przedsiębiorcy.

2. W okresie funkcjonowania PKW SA na rachunek funduszu przekazano środki w łącznej wysokości 12.397.984,51 zł, co odpowiadało wartości pięciu odpisów naliczonych za lata 2005-2009. Wartość czterech odpisów odprowadzono w terminie, zgodnym z § 5 ust. 1 rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 24 czerwca 2002 r. w sprawie szczegółowych zasad tworzenia i funkcjonowania funduszu likwidacji zakładu górniczego¹², a w jednym przypadku¹³ środki odprowadzono z dziewięciomiesięcznym opóźnieniem. Opóźnienie to spowodowały problemy związane z utrzymaniem przez Spółkę płynności finansowej.

W okresie funkcjonowania ZGE „Janina” wszystkie odpisy, w łącznej wysokości 497.383,30 zł, przekazano na rachunek funduszu terminowo, natomiast w przypadku ZGE „Sobieski-Jaworzno III”, spośród 13 odpisów za lata 2000-2004, na łączną kwotę 4.737.618,59 zł, tylko jeden odpis¹⁴ przekazano z 10 dniowym opóźnieniem, w stosunku do terminu określonego w § 3 rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 15 października 1999 r. w sprawie szczegółowych zasad tworzenia i funkcjonowania funduszu likwidacji kopalń, ustalania wysokości odpisów i terminów przekazywania środków na ten fundusz oraz ich wykorzystania¹⁵.

3. Spółka w prawidłowy sposób zaliczała wpłaty na FLZG w koszty uzyskania przychodów, zaliczając je w koszty roku, w którym środki, w wysokości wynikającej z naliczonych odpisów, odprowadzono na wyodrębniony rachunek bankowy.
4. PKW SA przekazywała do Agencji Rozwoju Przemysłu informacje, nt. gromadzenia i wykorzystania przez Spółkę środków FLZG w latach 2005-2009, zgodne ze stanem faktycznym.
5. W okresie poprzedzającym utworzenie PKW SA, w ZGE „Janina”¹⁶, jako podstawę naliczania odpisów na FLZG przyjmowano wartość amortyzacji naliczonej od wszystkich środków trwałych tej spółki. W ocenie NIK, było to działanie niezgodne z art. 26 c ust. 2 pkt 1 Pgg, który stanowi, że podstawą odpisu na FLZG jest amortyzacja środków trwałych zakładu górniczego, a art. 6 pkt 7 Pgg jednoznacznie określa, że zakładem górniczym jest wyodrębniony technicznie i organizacyjnie zespół środków służących bezpośrednio do wydobywania kopaliny ze złoża, w tym wyrobiska górnicze, obiekty budowlane oraz technologicznie związane z nimi obiekty i urządzenia przeróbcze. Ponieważ ZGE „Janina”, przy ustalaniu podstawy odpisu na FLZG, uwzględniała

¹² Dz. U. Nr 108, poz. 951, zwane dalej: „rozp. MG z 24 czerwca 2002 r.”

¹³ Odpis za 2007 r. w wysokości 2.514.044,70 zł

¹⁴ Odpis za I kwartał 2001 r. w wysokości 195.747,18 zł

¹⁵ Dz. U. Nr 90, poz. 1010, zwane dalej „rozp. MG z dnia 15 października 1999 r.”

¹⁶ Od 1.04.2004 r. do 30.06.2005 r., zwany dalej „ZGE Janina”

wszystkie środki trwałe spółki, w tym niezwiązane bezpośrednio z wydobywaniem kopaliny ze złoża, nie sposób podzielić stanowiska byłego prezesa Zarządu ZGE Janina, a aktualnie wiceprezesa Zarządu PKW SA, który stwierdził, że cały majątek ZGE „Janina” spełniał definicję zakładu górniczego określoną w art. 6 pkt 7 Pgg.

6. Pozytywnie, pod względem gospodarności, należy ocenić działania Zarządu PKW i inkorporowanych Spółek mające na celu pomnożenie środków przeznaczonych na przyszłą likwidację zakładów górniczych. Ustalono, że dochody z tytułu lokowania środków funduszy w okresie ich funkcjonowania na dzień 15 października 2010 r. wyniosły łącznie 3.106.701,20 zł. Podkreślić jednak należy, że nie wszystkie operacje przeprowadzone z wykorzystaniem środków funduszy były zgodne z obowiązującymi w latach 2000-2010 przepisami, bowiem zgodnie z obowiązującym od 1 stycznia 2002 r. art. 26 c ust. 3 Pgg przedsiębiorca obowiązany był do gromadzenia środków funduszu likwidacji zakładu górniczego na „wyodrębnionym rachunku bankowym”. Zapis ten, oprócz wskazania, że środki te powinny być gromadzone odrębnie dla każdego z zakładów górniczych przedsiębiorcy, w istotny sposób ograniczył możliwości inwestowania środków funduszu, gdyż pod pojęciem rachunku bankowego dla osoby prawnej należy - zgodnie z art. 49 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe¹⁷ - rozumieć rachunek rozliczeniowy¹⁸ albo rachunek lokat terminowych. Stan ten, dla przedsiębiorców wydobywających węgiel kamienny, obowiązywał do 1 stycznia 2008 r., kiedy to wszedł w życie art. 8 ust. 4 ustawy z dnia 7 września 2007 r. o funkcjonowaniu górnictwa węgla kamiennego w latach 2008-2015¹⁹, zgodnie z którym dopuszczalne jest gromadzenie środków FLZG w bonach skarbowych i obligacjach emitowanych lub gwarantowanych przez Skarb Państwa, a więc na rachunkach papierów wartościowych. Tym samym, czterokrotne lokowanie przez Zarząd PKW w latach 2005-2010 środków FLZG w zakup jednostek funduszy inwestycyjnych należy uznać za działanie nielegalne, podobnie jak w latach 2005-2007 wykorzystanie środków funduszu na zakup obligacji i bonów skarbowych. Powyższa ocena dotyczy również operacji realizowanych z wykorzystaniem środków funduszy w latach 2003-2005 przez Zarządy inkorporowanych spółek. Ustalono bowiem, że w ww. okresie Zarząd ZGE „Sobieski-Jaworzno III” siedem razy inwestował środki funduszu w bony skarbowe, jeden raz

¹⁷ Dz.U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665 ze zm., zwana dalej „Pb”

¹⁸ Bieżący lub pomocniczy.

¹⁹ Dz. U. Nr 192, poz. 1379, zwana dalej „uofgwk”

w jednostki funduszu inwestycyjnego, natomiast Zarząd ZGE „Janina” trzy razy inwestował środki funduszu w bony skarbowe.

Ponadto, krytycznie, z punktu widzenia legalności, należy ocenić również operacje przenoszenia środków funduszu na nieoznaczone bankowe rachunki lokat terminowych, otwierane w innych bankach niż bank prowadzący główny rachunek funduszu. Zgodnie bowiem z art. 26 c Pgg środki zgromadzone na funduszu podlegają szczególnej ochronie. Z jednej strony ochrona ta polega na zakazie ich egzekucji²⁰, z drugiej na szczególnym trybie dokonywania wypłat z rachunku funduszu, który został określony w art. 26 c ust. 5 Pgg. W myśl tego przepisu *„dokonywanie wypłat z funduszu”* nastąpić może *„wyłącznie po przedstawieniu przez przedsiębiorcę ostatecznej decyzji właściwego organu nadzoru górniczego zatwierdzającej plan ruchu likwidowanego zakładu górniczego lub jego oznaczonej części.”* Uznanie, że przenoszenie środków funduszu na nieoznaczone rachunki w innych bankach nie jest *„wypłatą”*, o której mowa w art. 26 c ust. 5 Pgg powoduje, że ich właściciel może w praktyce dysponować nimi, np. na cele niezwiązane z likwidacją, z pominięciem wymogów określonych w ww. przepisie, albo wykorzystywać je jako zabezpieczenie dla zaciąganych zobowiązań.

Z powyższych względów negatywnie należy ocenić działania Zarządu PKW, polegające na tym, że w okresie funkcjonowania Spółki środki z rachunku FLZG wypłacano 27 razy, lokując je na nieoznaczonych rachunkach lokacyjnych w innych bankach. Działania takie realizował dwukrotnie Zarząd ZGE „Sobieski-Jaworzno III”.

Oceny powyższej nie zmienia fakt, że wszystkie opisane wyżej operacje finansowe, które zrealizowano w latach 2000-2010 z naruszeniem ww. przepisów przyczyniły się do wzrostu kwot zgromadzonych na rachunkach funduszy o kwotę 1.482.420,69 zł.

7. W momencie utworzenia ZGE „Janina” Kompania Węglowa SA nie wyposażała nowopowstałej spółki w środki, które zgromadzono w latach 2000-2003 na funduszu likwidacji kopalń, a następnie na funduszu likwidacji zakładu górniczego w części pochodzącej z odpisów naliczonych od amortyzacji środków trwałych najpierw kopalni, a następnie zakładu górniczego „Janina”.

W ocenie NIK, Kompania Węglowa SA, wnosząc 20 grudnia 2003 r. aportem do ZGE „Janina” zakład górniczy i jednocześnie zorganizowaną część przedsiębiorstwa w rozumieniu art. 55¹ ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny²¹, powinna była

²⁰ art. 26 c ust. 7 Pgg

²¹ Dz. U. Nr 16, poz. 93 ze zm.

przekazać te środki do nowoutworzonej spółki, gdyż zgromadzono je z przeznaczeniem na likwidację tego zakładu górniczego w przyszłości.

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi, Najwyższa Izba Kontroli wnosi o:

- 1. Dokonanie rozdziału środków zgromadzonych przez Spółkę na cele likwidacji posiadanych zakładów górniczych, na dwa odrębne rachunki funduszu likwidacji zakładu górniczego prowadzone dla ZG „Janina” i ZG „Sobieski”.**
- 2. Dokonywanie inwestycji finansowych środków zgromadzonych na FLZG w sposób zgodny z przepisami Pgg i uofgwk, przy jednoczesnym zapewnieniu tym środkom w zawieranych umowach należytej ochrony prawnej.**
- 3. Rozważenie podjęcia działań mających na celu przekazanie przez Kompanię Węglową SA środków zgromadzonych na funduszach likwidacji, których nie przekazano do ZGE „Janina”, a które zgromadzone zostały w latach 2000-2003 w oparciu o amortyzację środków trwałych funkcjonujących w KWK „Janina” i ZG „Janina”.**

Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Katowicach, na podstawie art. 62 ust. 1 ustawy o NIK, oczekuje przedstawienia przez Zarząd Spółki, w terminie 15 dni od daty otrzymania niniejszego wystąpienia pokontrolnego, informacji o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków bądź o podjętych działaniach w celu realizacji wniosków lub przyczyn niepodjęcia takich działań.

Zgodnie z treścią art. 61 ust. 1 ustawy o NIK, w terminie 7 dni od daty otrzymania niniejszego wystąpienia pokontrolnego, przysługuje Zarządowi prawo zgłoszenia na piśmie do Dyrektora Delegatury NIK w Katowicach umotywowanych zastrzeżeń w sprawie ocen, uwag i wniosków zawartych w tym wystąpieniu.

W razie zgłoszenia zastrzeżeń, zgodnie z art. 62 ust. 2 ustawy o NIK, termin nadesłania informacji, o którym mowa wyżej, liczy się od dnia otrzymania ostatecznej uchwały właściwej komisji NIK.